

**UMJETNOST KAO ALAT ZA
PODSTICANJE EKOLOŠKE
SVIJESTI U LOKALNIM
ZAJEDNICAMA**

Analiza Istraživanja

Christina Azopoulou

Elina Azopoulou

Voditelji intervjua

Christina Azopoulou

Merima Bećirović

Aleksandra Schindler Ljutak

Aya Elhusseiny

Milena Šćepanović

Blertina Koka

Fotografi

Elina Azopoulou

Yannis Tsilsou

Merima Bećirović

Mirjana Tomašević Dančević

Matej Kožić

Aleksandra Schindler Ljutak

Ana Marija Mileusnić

Aya Elhusseiny

Mia Stankovic

Grafički dizajner

Panos Skepadianos

Zahvale

Posebno zahvaljujemo svim organizacijama koje su velikodušno podijelile svoje priče i iskustva.

Sadržaj

Uvod.....	1
Upoznavanje sa organizacijama uključenim u istraživanje.....	2
Opšti kontekst lokalne i evropske politike.....	5
Promoviranje ekološke svijesti kroz umjetnost u lokalnim zajednicama.....	9
Ekološka svijest kroz umjetnost u lokalnim zajednicama.....	12
Umjetničke i kreativne metode.....	15
Uspješni primjeri	23

Uvod

Ova knjižica prikazuje kako angažman zajednice i umjetnički pristupi mogu doprinijeti uspjehu ekoloških inicijativa. Obuhvata različite organizacije koje se bave pitanjima okoliša, osiguravajući široku zastupljenost različitih sektora. Podaci su prikupljeni kroz detaljne intervjuje, pružajući uvide u način na koji učešće građana/ki i kreativni pristupi mogu ostvariti konkretan uticaj. Na osnovu tih saznanja, brošura donosi preporuke za organizacije, lokalne vlasti i zajednice. Fotografije kroz brošuru dodatno podižu svijest i vizualno prenose važnost očuvanja okoliša.

Ciljevi

Ovo istraživanje ima nekoliko sveobuhvatnih ciljeva, od kojih svaki doprinosi holističkom razumijevanju uticaja zajednice i umjetničkih metoda na učinkovitost ekoloških inicijativa:

- Istražiti strategije angažmana u zajednici:

Cilj: Istražiti različite strategije angažmana zajednice koje koriste ekološke organizacije, sa ciljem razumijevanja mehanizama koji doprinose uspjehu.

- Istražiti umjetničke i kreativne pristupe/metode:

Cilj: Istražiti različite umjetničke i kreativne metode koje se koriste u ekološkom zagovaranju, s ciljem da ostvaruju

njihovu učinkovitost u podizanju svijesti.

- Istražiti učinkovitost:

Cilj: Istražiti kako organizacije percipiraju efikasnost svojih ekoloških inicijativa kada integrišu angažman zajednice i umjetničke metode.

- Izraditi dobre prakse/preporuke:

Cilj: Izvući zaključke iz analize podataka i izraditi korisne preporuke za ekološke organizacije koje žele da unaprede izgradnju kapaciteta i efikasnost svojih inicijativa kroz angažovanje zajednice koristeći umjetničke metode.

"Homo Plasticus"

Upoznajte se sa organizacijama

Crna Gora

PRONA organizacija fokusira se na promociju nauke i inovacija. Između ostalog, dio našeg rada odnosi se na zaštitu životne sredine i ekologiju. Ovo je jedan od najvažnijih aspekata rada u PRONU i trudimo se da ga što zanimljivije predstavimo djeci i mladima.

NVO „**Eko – Udruženje za ekološki konsalting u Crnoj Gori**“, prvobitno se fokusirala na kampanje na području Skadarskog jezera. Takođe, su članovi Fondacije za edukaciju o životnoj sredini (FEE) i realizovali su nekoliko programa širom Crne Gore, uključujući "Plava zastava", program Mladi reporteri, certifikat "Zeleni ključ" i dr. Aktivno su uključeni i na nacionalnom nivou kao član odbora i direktor fondacije, kao i predsjednik žirija za mlade eko-reportere.

Albanija

Arhuski informativni centar u Skadru je nevladina organizacija osnovana 05.03.2009. koja ima za cilj da doprinese održivom razvoju i zdravoj životnoj sredini kroz promociju implementacije Arhuske konvencije od strane lokalnih vlasti u sjevernoj Albaniji. U tom kontekstu, oni nude različite usluge i savjetovanje o pitanjima okoliša zainteresiranim dionicima kao što su javne institucije, nevladine organizacije, zajednica, biznis, itd.) i

imaju fokus na podizanju svijesti građana/ki kroz direktnu uključenost u procese donošenja odluka u vezi sa zaštitom životne sredine i zdravlja.

All Green Centar fokusira se na promociju čišće životne sredine i poboljšanje javnog zdravstva kroz inicijative vezane za energetske efikasnost, klimatske promjene i ekološko novinarstvo. Centar osnažuje žene, djevojke, mlade i građane podizanjem svijesti i podsticanjem aktivnog učešća u ekološkim politikama. Takođe vodi EkoSkaner, prvu digitalnu platformu u Albaniji posvećenu vijestima o životnoj sredini i klimi, na kojoj se nalazi naučno zasnovan sadržaj za promociju održivih izbora. Osim toga, All Green Center je objavio izvještaje i informativni list o energetskim i klimatskim pitanjima. Više detalja možete pronaći na All Green Centru webstranici.

Hrvatska

Greenpeace Hrvatska fokusira se na teme poput energije, fosilnog gasa i obnovljivih izvora energije, te na temu plastike.

Programi **Zelene Istre** su: Otporne zajednice i klimatske promjene, održivo gospodarenje otpadom i dobro upravljanje i sudjelovanje građana u donošenju odluka. Preko Zelenog telefona svakodnevno saraduju sa mnoštvom građanskih inicijativa koje podržavaju i sa kojima zajednički rade. U programu sa otpornim zajednicama imaju radionicu za popravke Re-gepetto i zajedničku baštu kojom utiču na prilagođavanje klimatskim promjenama. Trenutno im je ovo najvažniji dio posla jer rade direktno sa volonterima i građanima.

Bosna i Hercegovina

Majski Cvijet je organizacija koja je isključivo posvećena zaštiti životne sredine. Njihov primarni fokus je podizanje svijesti o važnosti zdrave životne sredine u Bosni i Hercegovini. Nastoje da obrazuju i inspirišu ljude da shvate značaj razgovora o životnoj sredini i preduzmu korake koji se mogu preduzeti ka održivoj budućnosti.

Udruženje građana Nesto Više je nevladina organizacija osnovana 1997. godine od strane grupe mladih ljudi sa iskustvom u radu sa organizacijama iz sektora civilnog društva u Bosni i Hercegovini. Njihova misija je potaknuti pozitivne promjene u društvu dajući pojedincima i grupama priliku da grade kroz formalno i neformalno obrazovanje, umrežavanje, rad, dijeljena iskustva i pomažu drugima da postanu kompetentni i odgovorni lideri koji vjeruju u sebe i druge za otvorenost i pripadnost njihovom društvu.

Egipat

Rawad: Inicijativa je pokrenuta online u martu 2023. godine i tada su započeli saradnju sa Ministarstvom sporta, koja ima za cilj da istakne važnost e-otpada. U Egiptu postoje 22 provincije. Naša strast prema inicijativi potiče od kada smo odlučili da se riješimo jednog starog neispravnog računara i prodamo ga čovjeku koji kupuje stare stvari; međutim, saznalo se da je to neregulirano i da nije pod nadzorom propisa ili zakona. Stoga je odlučeno da se pročita više o E-otpadu, njegovom utjecaju na nas i okoliš, te krugu reciklaže koji sadrži 3 stvari: prikupljanje, sortiranje i recikliranje.

Tram Alwan: Inicijativa je započela 2021. godine nakon pandemije koronavirusa. U Tram Alwan recikliraju čvrsti otpad za višekratnu upotrebu kao što su drvo, plastika, karton, staklo i ostaci tkanine. Fokusiraju se na širenje svijesti o očuvanju okoliša i recikliranju kroz umjetnost. Štaviše, fokusiraju se na osnaživanje žena tako što recikliraju predmete umjetnošću poput torbi i odjeće i kasnije ih prodaju na bazarima. Žene koje su uključene također mogu zaraditi nešto novca kroz to. Uspostavili su partnerstva sa mnogim organizacijama i vode radionice i aktivnosti na mnogim javnim mjestima u Kairu.

Grčka

Sporos Regeneration Institute osnovala su 2019. četiri aktivistice kako bi pružile edukativne aktivnosti djeci, jer čvrsto vjeruju da su djeca jedina nada naše planete i osjećaju veliku odgovornost prema budućim generacijama. Kroz svoje šumske škole Sporos od prvog dana nastoji da ponovo poveže djecu s prirodom i razvije njihov ekološki identitet. Oni također održavaju kurseve o permakulturi, regenerativnoj poljoprivredi, organskom vrtlarstvu, prirodnoj gradnji i još mnogo toga.

Projekat Hives: Dobra ekološka praksa i održivi dizajn su teme na koje se svakodnevno fokusiraju. Bave se permakulturom i kompostiranjem, koriste sunčevu energiju, prave vlastita prirodna sredstva za čišćenje i kozmetiku i rade na tome da žive sa što manje otpada. Posvećeni su zaštiti i poboljšanju naše životne sredine. Osim toga, specijalizirani su za neformalno učenje i dijele svoje znanje kroz praktičan pristup.

Apano Meria: SCE Apano Meria nastao je 2015. godine kroz javnu skupštinu građana Syrosa, koja je prepoznala potrebu da se spriječi pretjerani turistički razvoj kroz podsticanje blagih aktivnosti, posebno u zaštićenim područjima otoka (Natura 2000). Organizacija je službeno osnovana 2017. godine, u cilju promocije, zaštite i očuvanja sjevernog dijela otoka (Apano Meria) i do danas podržava akcije Općine za promociju geoturizma. Od 2020. godine rade na podršci održivim aktivnostima lokalnog stanovništva, kao što su primarna proizvodnja i razvoj oblika turizma koji poštuju zemlju i njene stanovnike (npr. planinarenje, ekološki, geološki, arheološki, seoski turizam, penjanje ili ronjenje, itd.).

"Trash Art"

"Ukorijenjeni otpad u našim životima"

Opći kontekst lokalnih i evropskih politika

Ovaj dio knjižice prikazuje smjernice i kategorije koje su proizašle iz analize odgovora učesnika/ca ankete. U ovom smjeru, razrađeni su stavovi učesnika/ca o usklađenosti lokalnih i evropskih politika. Sa jedne strane, u nekim zemljama očigledan je nedostatak usklađenosti domaće/lokalne politike s evropskim politikama, dok u drugim zemljama naveden je skroz suprotan slučaj. Sa druge strane, glas učesnika/ca naglašava smjer djelovanja aktera koje predstavljaju i njihov pokušaj usklađivanja sa evropskim politikama, koje smatraju posebno važnima. Također, naveli su primjere kako lokalne inicijative bivaju pod utjecajem ili vođene evropskim politikama.

Državne politike

Prema mišljenju učesnika iz Grčke, politike nisu usklađene u svim slučajevima, što rezultira nedostacima u informisanju stanovnika o zakonima koji se odnose na njihovo zemljište, osjećajem nesigurnosti i nepovjerenja u koncept države, nedostatkom sistematizacije plana upravljanja za zaštićena područja. Također je skrenuta pažnja na nedostatak u implementaciji velikih evropskih programa kao što je LIFE, sa manjim izuzecima koji se odnose na administrativne odgovornosti. Uprkos razlici između lokalnih i evropskih politika, također postoji osjećaj nade za blisku budućnost i za približavanje politika.

Ovo se također objašnjava stavom građana, koji, navodno, vrše pritisak, postavljaju pitanja

“Na putu kući”

i traže od kompetentnih tijela da provedu odluke donesene prije nekoliko godina koje još uvijek nisu provedene. Također, postoje slučajevi, na primjer, za plan upravljanja otpadom, da iako postoji evropska direktiva koja je prešla na nacionalni i lokalni nivo, pojavljuju se problemi koji se odnose na nepotpun sistem.

Kako je napomenula **Zelena Istra (Hrvatska)**, utjecaj evropskih direktiva se može uočiti i kroz ogromne novčane kazne koje su lokalne vlasti pozvane da plate, jer do sada povezani ciljevi nisu ostvareni. Prema riječima učesnika **Majskog Cvijeta (Bosna i Hercegovina)**, usklađivanje i interakcija između lokalnih i evropskih politika o održivosti životne sredine u njihovoj zajednici suočavaju se sa značajnim preprekama. Uprkos postojanju politika i okvira održivosti, jaz između politike i prakse nastavlja da ometa istinsku održivost životne sredine u njihovoj zajednici. Učesnik **Udruženja građana Nesto Više (Bosna i Hercegovina)** napomenuo je da se lokalni zakoni i propisi u Bosni i Hercegovini koji se odnose na plastiku za jednokratnu upotrebu i zaštitu okoliša postepeno usklađuju sa evropskim direktivama, iako ovaj proces može biti spor i složen zbog različitih administrativnih i političkih izazova. Postoje tekući lokalni projekti i sve veća svijest ukazuje na potencijal za bolje usklađivanje sa evropskim mjerilima kroz poboljšano finansiranje i strožiju provedbu. Prema izjavi učesnika organizacije PRONA (Crna Gora), Crna Gora, kao zemlja kandidat za članstvo u EU, obavezna je uskladiti svoje zakonodavstvo s pravnom stečevinom EU, uključujući regulative koje se odnose na zaštitu okoliša.

To se ogleda u zakonima i propisima koje Podgorica mora implementirati na lokalnom nivou, kao što su upravljanje otpadom, kontrola zagađenja, zaštita voda i vazduha, te održivo korišćenje prirodnih resursa. Lokalne inicijative u Podgorici koje su pod uticajem ili vođene širim evropskim politikama često se fokusiraju na ključne oblasti zaštite životne sredine, energetske efikasnosti i održivog razvoja. Evo nekoliko konkretnih primjera: Jedan od projekata na koji su uticale evropske politike je projekat „Podgorica Smart City“. Ovaj projekat uključuje uvođenje inovativnih tehnologija za poboljšanje energetske efikasnosti, upravljanja otpadom i javnog prevoza. Inspirisan evropskim politikama o pametnim gradovima, cilj ovog projekta je smanjenje emisije CO₂, poboljšanje kvaliteta života i bolje korišćenje resursa. Podgorica se kroz ovaj projekat usklađuje sa strategijama EU koje promovišu održive i pametne gradove kao dio šireg akcionog plana za klimu. Reciklaža i upravljanje otpadom Podgorica je preduzela inicijative za unapređenje sistema upravljanja otpadom u skladu sa Direktivom o otpadu EU. Lokalna uprava je uvela selektivno prikupljanje otpada u pojedinim dijelovima grada, osnovala reciklažne centre i pokrenula kampanje podizanja svijesti građana o važnosti reciklaže. Ove aktivnosti su direktno vođene politikama EU koje imaju za cilj smanjenje otpada i povećanje stope reciklaže. Uvođenje biciklističkog sistema Podgorica, pod uticajem evropskih politika o održivom gradskom saobraćaju, uvela je javni sistem dijeljenja bicikala „Biciklo.me“. Ova inicijativa je dio šire strategije za smanjenje saobraćajnih gužvi i zagađenja zraka, koja je u skladu s ciljevima EU za

smanjenje emisije gasova staklene bašte u urbanim sredinama. Predstavnik **Eko – udruženja za ekološki konsalting (Crna Gora)** napomenuo je da lokalna uprava i stanovnici daju prioritet sopstvenim interesima, često zanemarujući potrebe šire zajednice. Izgradnja je uglavnom motivisana privatnim interesima, dok sistem planiranja i lokalne vlasti često ne uspijevaju na adekvatan način zaštititi univerzalne vrijednosti koje su Kotoru donijele UNESCO-ovu oznaku. Kotor se više puta suočio s prijetnjom da izgubi status svjetske baštine, a taj rizik i dalje postoji.

Sticanjem statusa kandidata za ulazak u Evropsku uniju, važan deo albanskog zakonodavstva o životnoj sredini približio se politikama EU, koje se odražavaju i na nivou lokalnog kreiranja politike, naveo je učesnik iz Arhus Informacionog centra.

“Smeće ne poznaje granice. Naš nemar se širi preko ograda”

Prema **All Green Centru**, usklađenost lokalne politike u Albaniji sa širim evropskim politikama, posebno u vezi sa održivošću životne sredine, postala je jača kako Albanija napreduje ka članstvu u Evropskoj uniji (EU). Evropske politike, kao što su Zeleni dogovor EU i Akcioni plan cirkularne ekonomije, bile su ključne u oblikovanju lokalnih ekoloških inicijativa. Lokalne politike i programi u Albaniji, posebno u oblastima kao što su upravljanje otpadom i obnovljiva energija, često odražavaju direktive EU, kao što je Okvirna direktiva o otpadu. Na primjer, naponi Albanije da poboljša recikliranje otpada i smanji oslanjanje na deponije su u velikoj mjeri pod utjecajem ciljeva EU za cirkularnu ekonomiju.

Jedan od istaknutih primjera je Zelena kampanja EU u Albaniji, koja podiže svijest među građanima, kreatorima politike, preduzećima i civilnim društvom o ekološkim izazovima u zemlji. Ova kampanja odražava prioritete EU i ima za cilj podsticanje jače ekološke svijesti usklađene sa širim evropskim ciljevima održivosti. Slično tome, lokalni ekološki projekti često dobijaju sredstva kroz mehanizme EU, koji promovišu usklađivanje sa standardima EU i pomažu Albaniji da ispuni pretpristupne uslove za zaštitu životne sredine.

Politike operatera/zainteresovanih strana

Prema riječima učesnika iz Grčke, institucije koje oni predstavljaju posvećene su usklađivanju svojih aktivnosti i politika s politikama Evropske unije. Konkretno, prema učesnicima, ove zajedničke politike se tiču i zaštite životne sredine i ljudskih prava. Isticanje lošeg upravljanja, npr. reciklaže, radile su institucije i grupe, a ne država, često bez podrške države u takvim inicijativama koje ističu loše prakse. Napor aktera je naglašen kroz relevantne primjere lokalnih inicijativa koje su pod utjecajem evropskih politika i koje se odnose na prepoznavanje potreba kroz poređenje s drugim mjestima i kroz iskustvo koje drugi ljudi donose u mjesto stanovništva. Na primjer, volonterski projekti u okviru Erasmusa stvaraju mrežu komunikacije, razmjenu znanja o pitanjima upravljanja okolišem i razvoj međuljudskih odnosa. Prema riječima učesnika projekta **The Hives (Grčka)**, sva ova interakcija bila je okidač za malu djecu u sjevernoj Grčkoj da učestvuju na lokalnim izborima i budu izabrani. Važnost ovoga se također može prepoznati u nadi da će biranjem mladih ljudi, koji su radili u ekološkim institucijama i kroz javni diskurs, vjerovatno biti bolje da se zalažu za životnu sredinu. Nadalje, korištenje društvenih mreža promovira informisanje građana u lokalnoj zajednici o načinima upravljanja okolišem u drugim npr. evropskim zemljama. Također, potreba građana za biciklističkom stazom bila je naglašena

kao što postoji u drugim evropskim gradovima. Bilo na terenu ili putem društvenih mreža, građani mogu vidjeti razlike u projektima koji se također tiču okoliša, u svom mjestu i na drugim evropskim destinacijama, čineći njihov zahtjev za usklađivanjem politika direktnijim.

Prema riječima sudionika Greenpeacea Hrvatska, usvajanje direktive EU o plastici za jednokratnu upotrebu i njeno prenošenje na nacionalnu razinu kroz zakon o gospodarenju otpadom bilo je nešto na čemu su radili od samog početka. Konačno, EU i nacionalni propisi zabranili su određene plastične proizvode za jednokratnu upotrebu (npr. plastične tanjire za jednokratnu upotrebu, pribor za jelo, slamke).

“Dan kada plastika nadjede prirodu”

Promicanje okolišne svijesti kroz umjetnost u lokalnim zajednicama

Pod temom Daljnje promicanje okolišne svijesti kroz umjetnost u lokalnim zajednicama pojavile su se sljedeće kategorije: lokalni okolišni izazovi, podizanje svijesti, umjetničke i kreativne metode, uključenost zajednice, podrška i resursi te uspješni primjeri.

Lokalni okolišni izazovi

Hrvatska

Prema **Zelenoj Istri**, ključni problem lokalne zajednice je gospodarenje otpadom. Sve veći hotelski kapaciteti stvaraju plastični otpad koji završava u moru. Još jedan rastući problem su ilegalna/divlja odlagališta otpada, poput građevinskog otpada jer bi firme trebale plaćati odvoz tog otpada na za to namijenjena mjesta. No oni iskopavaju zemlju na poljoprivrednom zemljištu i zatrpavaju je građevinskim otpadom dok netko istovremeno zarađuje na tome. Prema Greenpeaceu, najveći izazov s plastikom je taj što se ona baca u okoliš, završava u riječnim tokovima, a iz rijeka odlazi u more, što utječe na živi svijet u moru. Također je spomenuto da često poslovni sektor i zakonodavci, nameću recikliranje kao glavno rješenje jednokratne plastike, a zna se da se vrlo mali postotak plastike zapravo reciklira i

da njegova kvaliteta opada tijekom recikliranja, dok se neke vrste plastike niti mogu reciklirati.

"Okrećemo leđa problemu, ali budućnost je okrenuta prema nama"

Grčka

Zajednički nazivnik u pogledu ekoloških izazova bili su problemi koji se javljaju u vezi s vodom. Bilo da se radi o nestašici vode ili onečišćenju vode. Drugi važni problemi vezani su uz sve veću sušu, koja je i posljedica i nusprodukt promjene ekosustava. Erozija tla je sama po sebi zabrinjavajuća slika za budućnost prirode. Nadalje, čini se da korištenje vjetroturbina u područjima koja su također zaštićena, pogoršava, a ne rješava potencijalne probleme. Osim toga, onečišćenje vode poslovima poput brodogradnje ili rudarstva stvara zagađivače u lukama i morima, osobito kada ne postoji odgovarajući plan upravljanja onečišćenjem. Konkretno, u vodi su pronađeni

"Gušim se" More govori, ali da li slušamo?

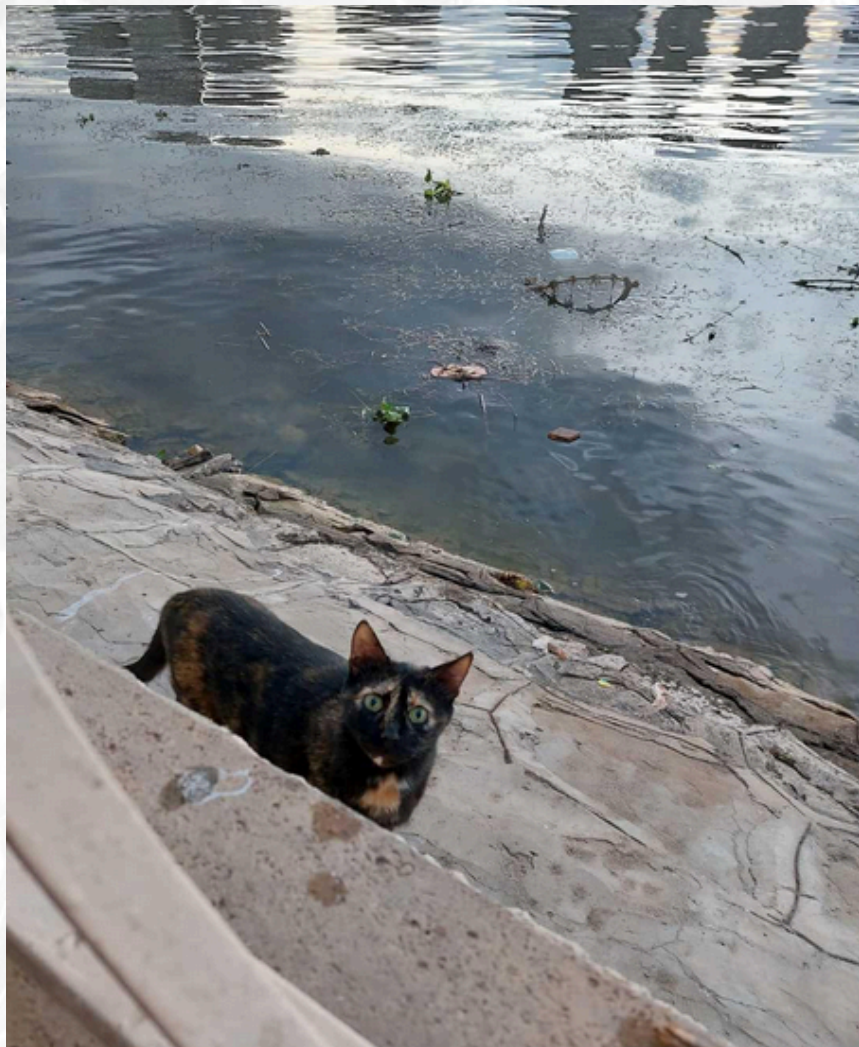
teški metali i nitrati koji su zagađili podzemne vode kroz prekomjerno tretiranje. Drugi veliki problem vezan uz vodu su svakodnevne nestašice vode tijekom dana, na što u određenom smislu utječe i nedostatak dobrog menadžmenta hotela. Hotelski sustavi nisu obnovljeni i nadograđeni kako bi maksimalno smanjili svoj otisak na okoliš i kao rezultat toga sve to djeluje kao teret na okoliš. Izravne posljedice nedostatka vode vidljive su na živim bićima poput pčela, koje uskoro neće moći pronaći hranu jer je ciklus rasta cvijeća izmijenjen zbog klimatskih promjena.

Bosna i Hercegovina

Sudionici iz udruge **Majski cvijet** i Udruge građana **Nešto više** istaknuli su da se lokalna zajednica bori s nekoliko velikih ekoloških izazova, pri čemu je PET ambalaža za jednokratnu upotrebu, posebice plastične boce, primarna briga. Zajedno s drugim oblicima plastičnog otpada, koji završavaju u moru i na odlagalištima, malo je dostupnih centara za recikliranje i spremnika za odvajanje otpada, što komplicira učinkovito upravljanje plastičnim otpadom. Također, svijest i znanje građana su ograničeni jer mnogi stanovnici nemaju dovoljno znanja o utjecaju plastike na okoliš i ispravnim metodama recikliranja.

Egipat

Prema riječima sudionika, jedan od izazova s kojima se susreću je to što su otkrili da tvornice ne mogu skupljati otpad zbog nedostatka svijesti među ljudima u društvu.

“Svaki odbačeni predmet priča priču o zanemarivanju”

Crna Gora

Podgorica se suočava s nekoliko ključnih okolišnih izazova koji značajno utječu na kvalitetu života njenih građana i održivost okoliša. Evo nekih od najvažnijih: zagađenje zraka, neadekvatno upravljanje otpadom, zagađenje rijeke Morače, urbanizacija i gubitak zelenih površina i klimatske promjene. Predstavnik **Eko - Udruge za ekološko savjetovanje** istaknuo je da je primarni problem u Kotoru promet, zbog ograničenog prostora i oslanjanja na jednu rutu - Jadransku magistralu. Također, okoliš u zaljevu ugrožen je velikim brojem kruzera. .

Albanija

Prema riječima sudionika iz **Informacijskog centra Aarhus**, glavni okolišni izazovi s kojima se lokalna zajednica trenutno suočava su: nedostatak informacija i svijesti zajednice o okolišu, nedostatak osjećaja zajednice, nedostatak državnog i lokalnih proračuna za provedbu politika zaštite okoliša, nedostatak ljudskih i stručnih resursa u području okoliša unutar institucija, nedostatak institucija koje bi osigurale potrebnu logistiku za provedbu politika na terenu, nedostatak stvarnog uključivanja stručnjaka i pogođenih zajednica u kreiranje politike i donošenje odluka o pitanjima okoliša. Međutim, pogoršanje klime često se doživljava samo kao ekološki problem i ostaje neintegrirano u druge politike u Albaniji (npr. poljoprivreda, promet, turizam, zdravstvo), dok su upravo to pogođeni sektori. Stoga je sinergičniji i integriraniji pristup primjeni klimatskih politika i mjera prilagodbe potreban u svim sektorima i fazama razvoja.

Osim toga, prema riječima predstavnika **All Green centra**, Albanija se suočava s velikim izazovima gospodarenja otpadom, unatoč strategiji za usklađivanje sa standardima EU-a iz 2011. Nedavna ulaganja u postrojenja za spaljivanje otpada izazvala su zabrinutost oko zdravstvenih i okolišnih rizika od otrovnih emisija. Nedostatak transparentnosti u njihovom planiranju izazvao je kritike stručnjaka za okoliš, civilnog društva i Europske komisije.

Svjesnost

Hrvatska- Zelena Istra

Zelena Istra ima puno javnih kampanja koje provodi, poput kampanje "Volim Pulu" koja se vodila protiv koncesija na plaže. Tom prilikom su na tržnici snimali kratke video materijale s običnim ljudima, prodavačima, ali i poznatim osobama koje govore zašto ne žele privatne plaže, što se naveliko podijelilo na društvenim mrežama. Isto tako, nastala je i pjesma koja se pjevala na prosvjedu ("don't happy, be worry"), a u pozadini pjesme objašnjavali su sve komplicirane stvari vezane uz koncesije, novi zakon i slično. Na taj su način pozvali građane na javnu tribinu koju su oni organizirali, jer sam Grad nije organizirao javno savjetovanje s građanima. Stoga su ga na taj način oni organizirali u velikoj galeriji na Pulskoj tribini. Video koji su snimili jasno je poručio vlastima svoju poruku. Bilo je zabavno i odaziv je bio ogroman, toliko da nisu svi mogli ući u dvoranu. Na kraju su održali prosvjed u vidu performansa gdje su došli s rekvizitima za plažu, balonima, ručnicima i ležaljka, te su svi ležali na podu ispred skupštine usred zime.

Fotke su ispale super. Prisjećaju se i suradnje sa svjetski poznatim bendom Tame Impala u Areni Pula, koji često surađuju s domaćim okolišnim udrugama, koje su pozvane nastupiti na njihovom koncertu. Tom su prigodom tiskali ogromnu razglednicu s pulskog korza na kojoj su napisali „posljednja slobodna rekreacijska zona u Puli“ te su prikupljene potpise ljudi na tim razglednicama poslali gradonačelniku.

Prisjećaju se i puno ranije suradnje na kampanji protiv jednokratnih plastičnih vrećica nazvanoj "plastika nije fantastična" gdje su angažirali dizajnera Roberta Severu da izradi dizajn torbica i koji je u te torbe obukao svoje modele na velikoj reviji, a koje su osvanule i u poznatim lifestyle magazinima u Hrvatskoj, dok su mnoge "poznate" osobe nosile torbe dizajnera Roberta Severa.

Tijekom godina Greenpeace Hrvatska je često surađivao s umjetnicima, posebice glazbenicima, u svojim kampanjama. Značajan primjer je kampanja SOS za Jadran u kojoj je korištena pjesma Meri Cetinić "More" i u koju su se uključili razni poznati i manje poznati hrvatski izvođači. Kao međunarodna organizacija, Greenpeace također koristi umjetničke rekvizite iz inozemstva. Tako su, primjerice, na glavnom zagrebačkom trgu izložili skulpturu dva kita koja izranjaju iz mora plastike, koju je izradio talijanski umjetnik. Također, spomenuli su i šest-metarsku skulpturu "umjetnički greben" koja simbolizira potopljenu plinsku platformu "Ivana D" u Jadranu, a za koju je odgovorna hrvatska nacionalna naftna kompanija INA. Dok je stvarna plinska platforma ostala potopljena i nakon

više od tri godine, skulptura je uklonjena za samo nekoliko sati nakon postavljanja ispred sjedišta INE.

Umjetnost je učinkovit medij za podizanje svijesti i poticanje uključivanja javnosti jer nudi jedinstveni kanal izvan tradicionalnih najava ili objava na društvenim mrežama. Umjetnost može očarati i angažirati ljude na načine na koje standardna komunikacija ne može. Na primjer, dok biste možda zastali na štandu neke udruge, ako se radi o temi koja vas zanima, umjetnička instalacija – bilo da ste je iskusili osobno ili online – ima tendenciju lakše privući pozornost. Osim toga, instalacija ili pjesma mogu emocionalno odjeknuti, nadahnuti i motivirati pojedince na duboke načine. Greenpeace Hrvatska također podržava likovne natječaje koji promiču kreativnost, posebice među mladim generacijama, omogućujući im da izraze svoje stavove o zaštiti prirode i okoliša. Značajan primjer je i Zelena akcija koja kroz svoj Festival filma o okolišu već nekoliko godina surađuje sa srednjim umjetničkim školama.

“Vrijeme je da kažemo #SOS”

Ova suradnja uključuje kratke obrazovne sesije, pružanje smjernica i slobodu učenika da stvaraju plakate i narative koji odražavaju teme okolišne i klimatske pravde.

Grčka

Prema riječima sudionika, umjetnost može pomoći u zbližavanju ljudi, podizanju svijesti i osobnom viđenju pitanja vezanih uz okoliš i njegovu zaštitu. Konkretno, čini se da se svijest pojačava izložbama, projekcijama dokumentarnih filmova, umjetnošću fotografije, performansima i suradnjom s umjetnicima tijekom radionica, kao što je upcycling. Te umjetničke forme i umjetnost u cjelini mogu djelovati kao most komunikacije između okolišnih problema i buđenja ljudi da poduzmu akciju. Predstavnici **Apano Merije** izjavili su: "umjetnost je sjajan način da se pomogne osobnoj povezanosti i na toj vezi pokušavamo izgraditi okolišnu svijest. Jer ako ne poznajete bogatstvo ili ljepotu koja postoji negdje, neće vam biti stalo ni da je zaštitite". Isto tako, predstavnica **The Hives Projekta** osvrćući se na radnje njihove organizacije i interakciju sudionika rekla je "Došlo je do velikog osnaživanja sudionika. Bilo je samorazumljivo da ulazimo u proces brige. Brige o svemu što nas okružuje, o našem okruženju i zauzimanju stava u našem svakodnevnom životu." Sudionici Zelene Istre smatraju da umjetnički pristupi u njihovim radnjama ili aktivnostima više privlače publiku i zato biraju raditi na taj način jer okolina bolje reagira i dolazi do vidljivog emocionalnog povrata i reakcije publike.

Mnogi se vraćaju na sljedeću radionicu ili se uključuju na neki drugi način.

"Ne ostavljaj smeće za sobom"

Bosna i Hercegovina, Albanija i Crna Gora

Sudionici iz Bosne i Hercegovine, Albanije i Crne Gore primijetili su da umjetnost ima jedinstvenu sposobnost podizanja okolišne svijesti emotivnim prikazom ekoloških problema, naglašavanjem ljepote i poticanjem na razmišljanje o našoj povezanosti s prirodom. Umjetnost očarava širok raspon publike i nadahnjuje održive akcije kroz svoj poseban način komunikacije i inspiraciju. Umjetnici mogu istaknuti ljepotu prirode dok se također bave izazovima i prijetnjama s kojima se ona suočava zbog ljudskih aktivnosti.

Navedeno je i da se organizacije poput Majskog cvijeta prvenstveno mogu obratiti lokalnim i državnim vlastima, vršeći pritisak i osvještavajući zajednicu kroz radionice, treninge i kampanje.

“

Povezanost s prirodom koja se pojavila definira prirodu kao umjetničku forma, na način da uključuje tišinu, meditaciju, grijenje stabala.

Grčka

”

“

Njihov cilj nije samo stvarati umjetnička djela, već i ponovno učinkovito koristiti stare predmete, povećavajući njihovu korisnost.

Egipat

”

Kreativne i artivističke metode

Grčka

Učesnici ankete su predstavili razne umjetničke forme koje idu ruku pod ruku sa naporima da zaštite životnu sredinu. Konkretno, grupne izložbe lokalnih umjetnika i njihova prezentacija na centralnom mjestu unutar zajednice mogu biti osnažujuće, budući da veći broj ljudi postaje svjesno rada ustanove i kroz umjetnost se možda mogu lakše povezati sa značajem i svrhom borbe za zaštitu prirode. Druge forme koje su nastale su bile muzičke, kao što je predstavnik is **Hives Project** naveo, „muzika je veoma divan jezik koji se govori internacionalno i veoma slično. Stoga, takođe nas stavlja u proces pronalaženja sličnosti, brige ne samo o našim ličnim geografskim granicama, lokalnim, nacionalnim, već i cijelog proširenijeg stanja“. U istom duhu povezivanja sa ljudima, javila veza sa prirodom i prisustvo u prirodi je definisano kao forma umjetnosti, na način koji uključuje tišinu, medidaciju, zagrljaj sa stablom. Konkretnije, gorenavedeni akter je pomenuo da je radio na projektu pod imenom „Mother Earth“ (Majka Zemlja), koji se takođe bavio poštovanjem prirode, zemlje, ove životvorne energije i ljudskog društva. Održane su razne radionice, neke od njih su se ticale pripovijetanja, šetnji u prirodi, kolektivnih plesova, arhetipskih rekonstrukcija događaja i rituala. Neke instalacije su napravljene u prirodi koristeći materijale koji su tamo pronađeni, na primjer školjke, lišće, lobanje (The Hives Project). Još jedan projekat koji se bavi vezom između prirode i umjetnosti uključuje

korišćenje fotografije, kao što je naveo predstavnik Sporosa, „u ovom projektu o travi ćemo ići na teren, kada pada kiša, sa građanima i praviti fotografije. Divlje trave koje su jestive, za koje znamo da su upotrebljive. Dakle, koristiće fotografiju kao alat. Vjerujem da će se dio ljudi osjetiti malko bližim prirodi kroz ovu akciju.“ Štaviše, isti operator je pomenuo da upravljaju „šumskom školom koja upravlja i ima neke umjetničke alate, pripovijedanje i uopšteno facilitira uslovima za bogatstvo kreativnih iskustava od kojih djeca sama biraju.“ Dodatno, agencija Apano Meria navodi da vode radionicu za recikliranje plastike „imamo neke mašine i možemo da upravljamo samo dva tipa plastike. Oni lome plastiku i neko drugi je obrađuje, kako bi dokazali da plastika nije nešto što umire. Čep boce se može preraditi u nešto što zapravo ima vrijednost, npr. suvenir, karabinjer.

Hrvatska

Green Istria je 2019. godine pokrenula kampanju sa fokusom na detrimentalne efekte industrije brze mode. Inicijativa je uključivala dokumentarnu ekranizaciju i performans umjetničke modne revije koja naglašava problem plastičnog otpada. Umjetnici su napravili velike javne skulpture koje su izgledale kao da „pletu“ plastikom, što skreće pažnju na njenu sveprisutnost. Događaj je zaključen diskusijom za okruglim stolom, gdje su lokalni dizajneri podijeli poglede na brzu modu i razgovarali o pristupima za promociju održive mode. Ovaj dijalog je stavio naglasak na njihovoj posvećenosti etičkim praksama u industriji.

Dodatno, Re-gepetto, njihova radionica za popravku gdje članovi zajednice mogu da donesu predmete na popravku, oduvijek inkorporiše umjetnički element, ojačavajući vezu između kreativnosti i održivosti. Oni su napravili veliki mural koji je fokusiran na upcycling, u saradnji sa umjetnicima iz Škole za primijenjene umjetnosti i dizajn. U toku Evropske sedmice za smanjenje otpada, pokrenuli su inicijativu „Repair Cafe Re-gepetto: Cirkularna zajednica i umjetnost“, sa naglaskom na to da umjetnici služe kao moderni klimatski aktivisti koristeći svoj rad da podignu svijest. Opisali su umjetnost kao svjetionik koji vodi i motiviše akciju. Psihologija javnog angažmana ukazuje na to da vizuelno pripovijedanje i drugi umjetnički narativi pomažu ljudima da upiju, obrade i odgovore na informacije. Ovo je pružilo teoretsku osnovu za njihov naglasak na ulogu umjetnosti u njihovim naporima. Prethodne godine, priredili su aktivistički performans u saradnji sa lokalnom inicijativom „Čist vazduh duga ljubav“. Učesnici su obukli bijela odijela i gas maske, i dijelili letke širom grada kako bi pozvali građane na protest koji su planirali da održe deset dana kasnije. Takođe su održali performans po imenu „Pula Chainsaw Massacre“, koji je usmjeren na problem nelegalne sječe drva dužinom „Lungomare“ (primorskog šetališta). Događaj je na kreativan način inkorporirao elemente „mjesto zločina“, trakom na kojoj je pisalo „zločin“, koja je ograničavala ovaj predio, dok su učesnici glumili inspektore koji traže krivce. Ovaj performans se održao ispred zgrade Opštine i tipično se organizuje u saradnji sa lokalnim stanovništvom i inicijativama. Oni organizuju razne događaje, npr. Sound Re-Garden, magično veče sa koncertom biljaka.

U toku ovoga događaja, napravili su vertikalnu baštu od reklamiranih paleta u dvorištu Rojca. Kasnije su saradivali sa umjetnikom iz Splita koji je priredio „koncert biljaka“, koristeći sistem koji omogućava da biljke proizvode zvuke kada se povežu na njega. Od trenutka kada su nabavili ovaj uređaj, često ga koriste u edukativnim aktivnostima sa učenicima, iako biljke ponekad proizvode zvuk a ponekad ne. Takođe su organizovali takmičenje sa nazivom „Art for Change“ namijenjen dizajnerima, umjetnicima i ilustratorima koji se fokusiraju na teme klimatskih promjena, ponovne upotrebe, i popravke. Ukupno 22 umjetnika je predalo 29 radova i od njih je izabrano tri najbolja rada za onlajn kampanju. Trenutno organizuju aktivnosti upcycling-a sa umjetnicima, gdje se stari predmeti transformišu i snimaju kao video zapisi za objavu. Gotovi predmeti se zatim doniraju javnim prostorima. Umjetnica Suzana Desnica je napravila tri stolice: jedna je prekrivena korama od jaja, koja se koristi za redovnu upotrebu; druga je ofarbana i presvučena venecijanskom čipkom; a treća ukrašena mapama svijeta. Ova inicijativa ima za cilj da predstavi dnevni rad u radionici Re-gepetto i da joj pruži veće priznanje. Poveći mural sa temom upcycling-a, razvijen u partnerstvu sa umjetnicima škole za primijenjene umjetnosti i dizajn, je sada prikazan na javnom mjestu u društvenom centru Rojca. Oni dijele radove na društvenim mrežama kako bi inspirisali ljude da promijene navike, ali nažalost, ne uspiju uvijek da ostvare značajan doseg i vidljivost. Kada razvijaju promotivne i edukativne materijale, uđu u partnerstvo sa dizajnerom kako bi proizveli vizuelno primamljive predmete poput letaka, publikacija i brošura. Saradivali su sa ilustratorima

kako bi napravili strip i razvili slikovnicu sa učenicima. Takođe su producirali dva animirana filma, od kojih je jedan osvojio nekoliko nagrada i fokusira se na izazove koje predstavlja „Plomin C“ termoelektrana.

Prema učesniku iz **Greenpeace Croatia**, bitno je saradivati sa poznatim muzičarima koji prave pjesme o problemima životne sredine i učestvuju u intervjuima i video zapisima. Rad sa ovim istaknutim umjetnicima pomaže da Greenpeace dopre do nove publike koja ih prati zbog umjetnosti, i time upoznajući te pojedince sa Greenpeace i njihovom svrhom. Dodatno, Greenpeace je saradivao sa lokalnim umjetnicima kako bi napravili delfina od pet metara na plaži ostrva Cres, koji je sačinjen u potpunosti od plastičnog otpada koji se sakupio iz te oblasti, koja nije bila čišćena godinama. U isto vrijeme, Greenpeace je postavio informacioni pult u gradu koji pruža edukativne materijale i peticiju da se podigne svijest o problemu zagađenosti mora uzrokovanom jednokratnom plastikom. Angažman umjetnika dalje podiže svijest novih grupa ljudi.

Bosna i Hercegovina

Učesnik iz Majskog Cvijeta je pomenuo da u njihovom kampu na rijeci Buni iscrpno koriste aktivističke metode, fokusirajući se na radionice gdje se materijali koji se mogu reciklirati na kreativan način transformišu u nove predmete. U saradnji sa Act fondacijom iz Sarajeva, nedavno su organizovali performans koji je prikazao kako se otpad može pretvoriti u modne aksesoare, čime se naglašava moć mašte i kreativnosti. Osim ovih inicijativa, daju se u razne umjetničke prakse, uključujući projekte restoracije, slikanje murala, i pravljenje skulptura.

Ove aktivnosti ne služe samo kao forme umjetničkog izraza, već i kao značajni doprinosi lokalnoj zajednici, sa ciljem da podignu svijest o problemima životne sredine dok se gaji ponos i odgovornost prema okolini. Gledajući unaprijed, zagovaraju inkorporaciju ekoloških tema u kurikulumima osnovnih i srednjih škola kako bi se djeca uključila u edukaciju o životnoj sredini od malih nogu. Gajenjem razumijevanja i cijenjenja ekoloških principa kroz umjetnost i interaktivnu uključenost, teže da kultiviraju buduću generaciju posvećenu zalaganju za upravljanje životnom sredinom i njenu održivost.

Prema učesniku građanskog udruženja Nešto Više, oni organizuju izložbe i radionice koje naglašavaju efekte zagađenja plastikom i ostale izazove u smislu životne sredine. Dodatno, koriste digitalnu umjetnost i društvene mreže za diseminaciju moćnih poruka po pitanju životne sredine, čime stvaraju višestruk pristup zagovaranju.

"Mostarski Stari most. Simbol izdržljivosti pred izazovima prirode."

Egipat

Učesnici organizacije **Rawad** su se posvetili podizanju svijesti u omladinskim centrima, sa ciljem da gaje veze između privatnog sektora, vlade i civilnog društva. Takođe promovišu inicijative recikliranja e-otpada u omladinskim centrima i univerzitetima, sprovodeći radionice na tu temu. Njihov pristup koristi umjetničke metode u procesu recikliranja, koji je prilagođen u odnosu na predmete koje sakupljaju. Na primjer, mogu da prenamijene materijale u maske za telefone. Proces recikliranja uključuje sljedeće korake: 1) dizajn ideje, 2) sakupljanje elektronskog otpada, 3) sortiranje predmeta po tipu i veličini, 4) korišćenje materijala u dizajnu prema obliku i veličini, i 5) dodavanje boje u odnosu na dizajn. Takođe osiguravaju uklanjanje štetnih komponenti kako bi zaštilili i ljude i okolinu. Nedavno, organizovali su radionicu za recikliranje na Univerzitetu Kaira u saradnji sa „Tram Alwan“, gdje su učesnici kreirali umjetničke dizajnovne.

Prema učesniku iz Tram Alwan, učestvovali su na brojnim događajima, radionicama i aktivnostima, uključujući trodnevni kamp u Luksoru tokom Afričkog festivala filma, gdje su naučili samoizražavanje. Dodatno, organizovali su događaj „Hawadit Qmash“ i održali nekoliko radionica o recikliranju za djecu u Manshia Nasr. U Quseir, organizovali su kamp za djecu u partnerstvu sa „Ruqya“. U Kairu, održali su radionicu u vrtu Horya u saradnji sa Nubian Association, i takođe održali događaj na Fakultetu za masovnu komunikaciju na Univerzitetu Kaira.

Oni koriste umjetnost kao odgovor na probleme e-otpada u odnosu na specifičnu lokaciju gdje rade ili volontiraju i

materijale koje sakupljaju, koji možda uključuju predmete koje doniraju pojedinci. Njihov proces uključuje sljedeće korake: 1) Sakupljanje, 2) Sortiranje, 3) Dizajn ideje, i 4) Korišćenje materijala za dizajn u odnosu na oblik i veličinu. Njihov cilj nije samo da stvore umjetnička djela, već takođe i da ponovo iskoriste stare predmete na efektivan način, maksimizujući njihovu korisnost. Primjeri prenamijenjenih predmeta uključuju torbe, novčanike i hemijske olovke. Ponekad moraju da dodaju nove materijale kako bi poboljšali kvalitet recikliranih proizvoda. Oni vrednuju povratne informacije od učesnika nakon svake radionice i aktivnosti. Ono što je interesantno je to da učesnici konzistentno ispoljavaju da osjećaju da im je pružen siguran prostor da razmijene misli bez osuđivanja, i cijene mogućnost da prenamijene stare predmete.

“U prvom planu piramida”

Crna Gora

Predstavnik iz **Eco – Asocijacija za životnu sredinu (Crna Gora)** je naglasio da umjetnost i kreativnost imaju značajan potencijal da pošalju poruke na emotivan i uticajan način, koje mogu da inspirišu promjene u ponašanju i svijesti. U programu Young Eco-Reporters koriste metodologiju koja uključuje istraživanje problema, analiziranje njihovih uzroka, i predstavljanje nalaza kroz novinarske napore, kao što su člankovi, video zapisi i fotografije. Ovaj pristup omogućava mladima da se uključe na kreativan način dok dijele informacije sa vršnjacima i zajednicom. Njihov rad uvijek sa sobom nosi nagovještaj cinicizma, odražava njihov mentalitet i perspektivu, ali ovaj prepoznatljiv glas im pomaže da se izdvoje i doprinesu globalnom razgovoru.

Albanija

Predstavnik iz **Aarhus Information Center (Skadar – Albania)** je naveo da su koristili razne metode, uključujući slikanje slika, organizovanje izložbi fotografija, pravljenje foto albuma i kalendara, i integrisanje tema životne sredine u mnoge zanate. Takođe se upuštaju u aktivnosti poput pjesama, pozorišta, poezije, plesnih izvedbi, flash mobs, i glumačkih nastupa. Predstavnik iz **All Green Centre** je naveo da umjetnost ima veliku moć da podigne svijest o životnoj sredini i da inspiriše na akciju, i koriste razne aktivističke metode da odgovore na ova pitanja. Njihov pristup uključuje kratke filmove, podcaste, Femme Salons (sesije pripovijedanja), i interaktivne instalacije kao što su Walls of Connection.

Na primjer, u Artist Stafetë – projektni ciklus Dibra, All Green Centre je uključio mlade kroz bootcamp koji ih je podučavao tome kako umjetnost može poslužiti kao nenasilno sredstvo da se odgovori na društvene stereotipe i brige u smislu životne sredine. Učesnici su istražili različite medije, kao što su podcasti, pripovijedanje, i film, i na taj način naučili kako kreativno izražavanje može da pozove na razmišljanje i promjene.

“Priroda nastoji živjeti kroz otpad”

Učešće zajednice

Prema grčkim učesnicima, učešće članova zajednice može da bude direktnije i aktivnije kroz diseminaciju informacija, poput putem smislenih javnih konsultacija, putem povezivanja sa mjestom i njegovom istorijem, što se može početi od djetinjstva i kroz govornu istoriju i edukaciju, kao što su naveli predstavnici **Apano Meria (Grčka)**. Štaviše, festivali na temu svijesti o životnoj sredini su sinteza kako ljudi koji imaju nešto važno da kažu i pokažu o prirodi, tako i ljudi koji ih posjećuju, budući da ovo stvara smisao pripadnosti zajednici. Ove aktivnosti takođe nude umrežavanje među akterima i aktivaciju lokalne omladine, kako je naveo učesnik iz **The Hives Project (Grčka)**. Element koji pojačava učešće zajednice je koncept grupe, stoga ljudi koji prepoznaju pojedinačno dobro kroz kolektivno, kao što je naveo učesnik iz **Sporos (Grčka)**.

Među ostalim načinima učešća u **Green Istria (Hrvatska)**, je inicijativa Građanski Nadzor, koja stavlja pritisak na sve akcije koje mogu biti detrimentalne za životnu sredinu sa strane centra za upravljanje otpadom, kroz otvorene procedure i njene predstavnike koji učestvuju u sastancima centra, i takođe kroz komentarisanje na studije o uticaju na životnu sredinu.

Treba naglasiti da, prije ove inicijative, nijedan medij nije informisao građane o akcijama ovoga centra, i ništa od materijala nije bilo otpremljeno na veb-sajtu centra. Dobar primjer ovoga je kada je Grad Pula uradila studiju izvodljivosti o postrojenju za kompostiranje, pozvala ih je

zasebno na sastanak kako bi im predstavila studiju izvodljivosti i da čuje njihove komentare i stavove. Dakle, smatraju se korektivnima lokalnih vlasti kada primijete da nešto nije u redu.

Prema učesnicima iz Bosne i Hercegovine (**Majski Cvijet & Citizens' Association Nesto Više**) i Hrvatske (**Greenpeace**), članovi zajednice mogu igrati aktivnu ulogu u borbi sa izazovima u smislu životne sredine tako što će se baviti zagovaranjem (e-konsultacijama za nove uredbe, prisustvovanjem protestima, i pisanjem ministrima i političkim organima), organizovanjem uticajnih inicijativa, i korišćenjem efektivnih marketinških strategija za podizanje svijesti. Prema učesnicima iz **Majskog Cvijeta**, angažovanje lokalnih medija tako što će se uključiti kratki klipovi ili slike o životnoj sredini prije prikazivanja vijesti, kako bi kontinuirano podsjećali građane o značaju zaštite životne sredine i podstakli ih na to da postave ovaj problem kao prioritet. Na dnevnoj bazi, ljudi mogu da prave jednostavne promjene, kao što je da nose boce za vodu za višekratne upotrebe ili cegere, i to može da napravi veliku razliku. Takođe, mogu da na pravi način razdvajaju i recikliraju otpad, i da informišu sebe i druge o značaju zaštite životne sredine. Oba učesnika iz Crne Gore smatraju da je od ključnog značaja da se nastave diskusije i diseminacije informacija o problemima i mogućim rješenjima. Ljudi moraju da se spoje i da saraduju, budući da je kolektivna energija ključna za pokretanje promjena. Prema učesnicima iz Egipta (**Tram Alwan**) i Albanije, uključivanje zajednica omogućava saradnju i partnerstva među različitim zainteresovanim stranama, uključujući stanovnike, lokalne biznise, škole, i organizacija unutar zajednice.

Oni posjeduju značajno znanje o životnoj sredini, uključujući njene ekosisteme, resurse, i izazove. Kako bi se ovo omogućilo, zajednici moraju da se pruže prave informacije, u pravo vrijeme i sa pravim alatima kako bi bila uključena u aktivnosti za životnu sredinu ili donošenje odluka.

Podrška i resursi

Prema učesnicima iz Grčke, ključna podrška, koja je direktno povezana sa resursima koji omogućavaju članovima zajednice da aktivno učestvuju u naporima kako bi se odgovorilo na izazove u smislu životne sredine, su tačne i odgovorne informacije, kako bi se diseminirale tačne informacije i izbjegle lažne vijesti, kao što su naveli svi učesnici. Štaviše, direktan pristup savjetima zajednica je neophodan kako bi građani naročito mogli da oče o lokalnom području od relevantnih vlasti i na taj način mogli da predlažu rješenja za probleme u životnoj sredini u njihovom području, kako ističu predstavnici Apano Meria (Grčka). Država igra veliku ulogu i treba da prate građane u njihovom radu za održiviju životnu sredinu kroz usvajanje i implementaciju zakona u sferi životne sredine.

Prema mišljenju predstavnika organizacije Sporos (Grčka), relevantni zakoni su ključni kako bi bili zajednički sprovedeni za dobro zemlje i prema kojima je obavezno da se i građani i kompanije pridržavaju praksi za smanjenje zagađivača okoline, npr. plastike.

Isti pogled imaju i predstavnici iz Green Istria koji vjeruju da kompanije, a naročito veliki turistički biznisi i objekti, moraju da se pridržavaju zakona time što će na odgovarajući način odlagati organski otpad i ne miješati ga

sa komunalnim otpadom.

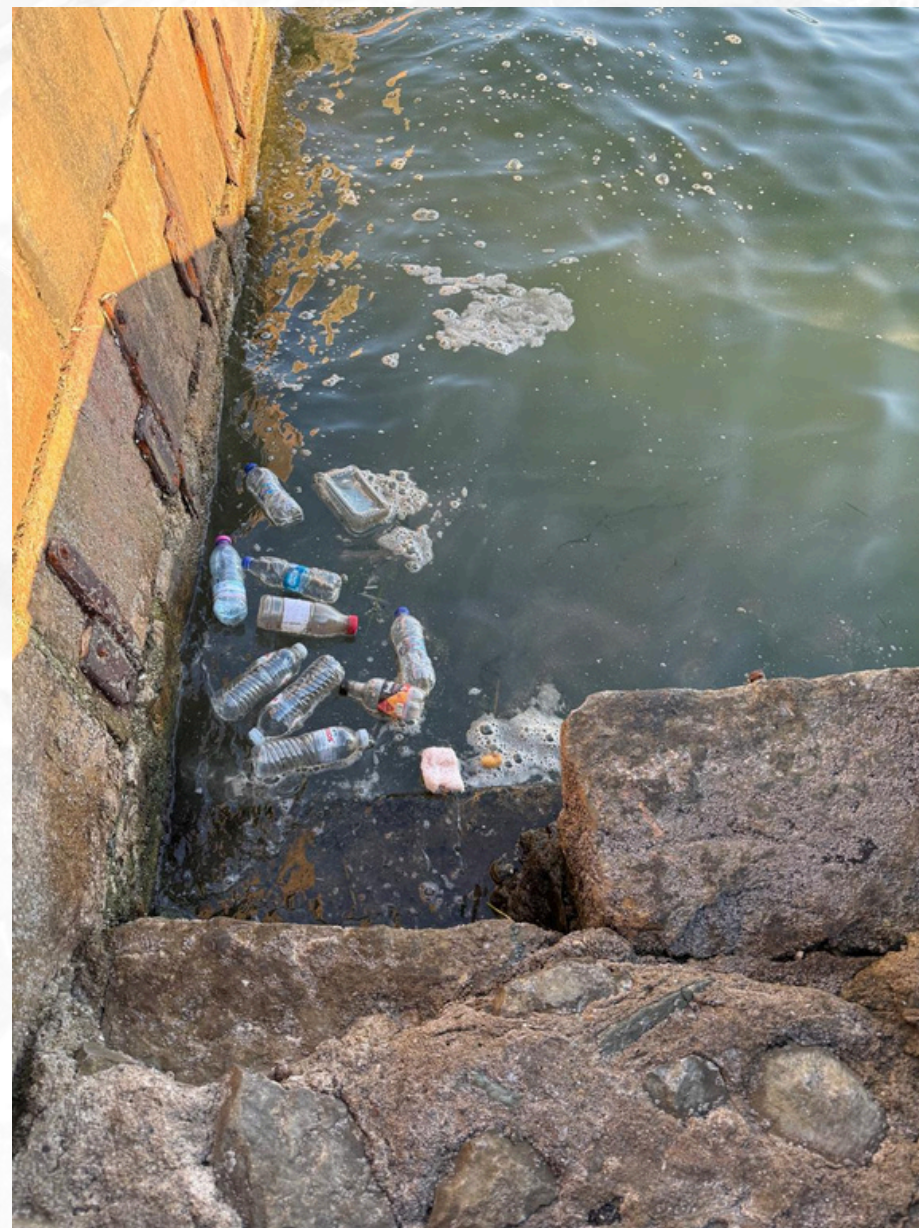
Veliki koncertni događaji takođe treba da zagovaraju zero waste inicijative i da podstiču zajednicu da umanje upotrebu plastike. Dodatno, opštine i gradovi mogu da unaprijede prakse time što će eliminisati plastične boce, čaše i hranu sa prekomjernim pakovanjima u toku događaja, time što će se opredijeliti za održivije alternative. Primjer toga kako plastika utiče na turizam je plaža koja je svake zime preplavljena plastičnim otpadom koji nanose morske struje. Svake godine se organizuju akcije čišćenja unutar zajednice, što omogućava da ljudi vide iz prve ruke koliko se zapravo plastike akumulira u moru. Priručnik „Kako praviti manje otpada“ je jedan od prvih koji su se bavili ovom temom i mnogo puta je preuzet sa vebsajta.

“Razglednica o kakvoj nismo sanjali”

Učesnici iz Građanskog udruženja **Nešto Više** (Bosna i Hercegovina) vjeruju da lokalne vlasti i biznisi mogu da pojačaju podršku zajednici tako što će poboljšati infrastrukturu za recikliranje – kao na primjer povećanjem broja kontejnera i centara za recikliranje. Oni takođe predlažu podršku i finansiranje lokalnih projekata i organizacija za očuvanje životne sredine, kao i implementiranje strožijih regulativa za umanjenje upotrebe jednokratnih plastičnih proizvoda i ojačanje sprovođenja trenutnih zakona. Na kraju krajeva, bez obzira na to koliko ideja imaju članovi zajednice, ukoliko ne postoji finansijska podrška, možda neće roditi plodom. Stoga „finansijski instrument je potreban da bi se omogućilo planiranje, a zatim implementacija“, kao što je naveo portparol iz **The Hives Project** (Grčka).

Učesnici iz **Rawad** (Egipat) su ostvarili partnerstvo sa Ministarstvom sporta i ubrzo će početi da saraduju za Ministarstvom za životnu sredinu. Dodatno, privukli su pažnju medija i održali intervju sa raznim TV kanalima i ambasadama. Sa druge strane, učesnici iz **Tram Alwan** su pomenuli da su se susreli sa nekoliko izazova, gdje je primarni nedostatak sponzorstva za njihovu inicijativu, koji ih je prinudio da finansiraju radionice i aktivnosti iz sopstvenog džepa. Kompetitivni pejzaž je takođe prilično grub, i ponekada se bore da nađu određene materijale potrebne za proces recikliranja. Nijesu tražili podršku od vlade. Trenutno, njihov fokus je na tome da stvore bezbjedan prostor za djecu i mlade, gdje se mogu izraziti slobodno, bez ikakvih restrikcija.

“More se trudi odbaciti naš otpad jednako kao i mi”

USPJEŠNI PRIMJERI

Učesnici su dali konkretne primjere grupa aktivnih u različitim zajednicama koje uspješno kombinuju akcije za zaštitu životne sredine sa korišćenjem raznih umjetničkih formi. Prema predstavnicima Apano Merija (Grčka), lokalno stanovništvo Mesolongija je predstavilo interesantan rad, za koji su naveli da je uspješan primjer koji kombinuje i umjetničke forme i obrazovanje o životnoj sredini i sada je uspijeva da dosegne sve više i više stanovnika Mesolongija. Ovo takođe nude u školama i u isto vrijeme organizuju mnoštvo kulturnih aktivnosti koje su uvijek povezane sa životnom sredinom, i tokom cijele godine, mislim, nude biciklističke ture oko lagune. Takođe imaju mjesto gdje rade razne kurseve, kao što su kursevi ručnog rada za djecu, kao i festival za lokalno stanovništvo koji se održava svake godine. Ovaj festival uključuje koncerte i događaje, između ostalih aktivnosti (<https://messolonghibylocals.com/en/about-us/>)

Predstavnik organizacije Sporos se osvrnuo na inicijativu koja je počela u inostranstvu i koja se odnosi na ostrvo Lezbos. Precious Plastic je započeo u Nizozemskoj, u pitanju je open source i možete ga uzeti besplatno i napraviti liniju proizvodnje, i apsajklovati plastiku. Ovo se proširilo širom svijeta. Ideja koja se u osnovi tiče ponovnom upotrebom plastike i ne odbacivanja je u okolinu, čime se zagađuje.

Takođe, referenca je napravljena na Mosaik, sa sjedištem u Lezbosu i bavi se, između ostalog, ponovnom upotrebom materijala, poput polomljenih tanjira koje možete iskoristiti da napravite mozaik, ili kutija od pahuljica od kojih možete napraviti novčanik, i svega toga što bi neko obično bacio. Njihove aktivnosti uključuju cijelu zajednicu i takođe direktno saraduju sa školama (Link <https://www.lesvossolidarity.org/el/ti-kanoume/kentro-ypostiriksis-mosaik>). Na kraju, predstavnica **The Hives Project** se osvrnuo na važnost festivala, a posebno na lokalni festival u Pyrgos Ilija (Grčka), gdje je bila promocija lokalnih umjetnika, lokalnih proizvoda, diskusija, prezentacija, aktivnog upravljanja otpadom, divnih umjetnika koji su imali nešto da kažu, povezanosti sa tradicijom, priliva ljudi i prilike za prijatnu socijalizaciju kroz umjetnost i interesovanje za životnu sredinu. Štaviše, pomenula je eko-zajednice, gdje sve aktivnosti uključuju umjetnost zato što je način izražavanja takođe netipičan, odnosno koriste ritam, konstrukcije od prirodnih materijala. Postoji snažna kreativnost, zajedno se bave recikliranjem, može se razviti hod koji će evoluirati u ples, može biti pjesma, može biti vatra i more i aktivnosti oko njih, akrobatika, to je nešto što se dešava organski. Dobro poznata stara eko-zajednica u Evropi je Tamera u Portugalu, gdje je životna sredina povezana sa umjetnošću i opštim izrazom za novi način viđenja života (Link: <https://www.tamera.org/>).

“ priredio, konert biljaka’, koristeći sistem koji omogućava da biljke proizvode zvuke kada se povežu na njega ”

Hrvatska

U Hrvatskoj Green Istria je navela da građanska inicijativa „Čist zrak, duga ljubav“ je najbolji primjer i tiče se uticaja okruženja centra za upravljanje otpadom. Takođe, veće organizacije sa sjedištem u Zagrebu rade u području Istre, kao što je Greenpeace, BIOM, WWF. Imaju veliku saradnju i dijele lokalne događaje i vijesti na mrežama, i kroz radio emisiju gdje pozivaju lokalne inicijative da podijele njihove aktivnosti. Jedan od dobrih primjera je sajam razmjene odjeće, knjiga i igračkica koje organizuju pod imenom „Ja dam – Ti daš“, što je primjer dobre prakse u mnogim lokalnim zajednicama zato što je lako da se organizuje čak i bez budžeta, i cilj je socijalizacija, razmjena viška, smanjenje prakse kupovanja novih stvari i promocija ponovne upotrebe, gdje je uvijek prisutan veliki broj ljudi i vrlo su uspješni. Takođe, razne besplatne praktične radionice, od pravljenja prirodne kozmetike, do folije za pakovanje bazirane na vosku, ili radionica o šivenju, popravljanju bicikala, praksama ponovne upotrebe, prenamjene i restoracije starog namještaja, razmjene garderobe, kuvanja, i slično. Sve ovo su prilike praksi koje se brzo šire.

Jedan od najuticajnijih primjera, kao što je učesnica iz

Greenpeace (Hrvatska) pomenula, je instalacija povezana sa plastikom u toku globalnog sporazuma o plastici, koja prikazuje masivnu slavinu od deset metara koja simboliše potrebu da se „ugasi plastična slavina“, iz koje izlazi jednokratna plastika. Land Art – kopnene instalacije koje su uslikane sa visine – gdje ljudi ponekad formiraju poruke poput „ne plastici“ svojim tijelima, ili prave velike crteže i banere vidljive dronovima, iz solitera, ili sa brda, koje su veoma impresivne posmatrane odozgo, su takođe pomenute. Na globalnoj skali, Greenpeace i razne organizacije uključene u **Break Free From Plastic (BFFP)** se daju u ove uticajne napore. Učesnica iz **Majskog Cvijeta** (Bosna i Hercegovina) su primijetili da lokalna zamjenica može da dobije značajan uvid iz uspješnih inicijativa u drugim regionima koji spajaju brigu o životnoj sredini sa umjetnošću. Organizacije kao **Eko Forum** iz Zenice, Fondacija ACT iz Sarajeva, i Eko BiH iz Tuzle su demonstrirale efektivne umjetničke pristupe zaštiti životne sredine. Na primjer, projekat „Koraci ka zaštiti pritoka Neretve: Buna, Bunica, Bregava i Trebižat“, koji vodi Centar za životnu sredinu i ekološko udruženje **Majski Cvijet**, predstavlja holistički napor usmjeren zaštiti biodiverziteta ovih rijeka dok edukuju lokalne zajednice o važnosti ovih zaštićenih područja. Jedna efektivna strategija je korišćenje umjetnosti kao sredstvo za zagovaranje i podizanje svijesti. Projekti kao što je „Putujuća škola“ Fondacije ACT, uključuje mlade u radionice duž rijeka Buna, Bunica, Trebižat i Bregava u Hercegovini, demonstrirajući kako interaktivna iskustva mogu pojačati njihovo razumijevanje problema životne sredine. Ove inicijative

ne samo da naglašavaju ljepotu ovih prirodnih sredina, već takođe odgovaraju na izazove sa kojima se susrijeću, gajenjem smisla odgovornosti i upravljanja među učesnicima.

“Ove aktivnosti služe ne samo kao oblici umjetničkog izražavanja, ali takođe i kao značajni doprinos lokalnoj zajednici.”

Bosna i Hercegovina

Eko HUB Mostar, podržan od strane EU, ima za cilj da poboljša upravljanje otpadom i vještine recikliranja lokalnih zajednica kroz edukativne radionice, kampanje za podizanje svijesti i interaktivne aktivnosti. Dodatno, Grad Mostar je pokrenuo pilot projekte za odvajanje otpada finansirane od strane EU, koji uključuju postavljanje kontejnera za različite vrste otpada i očuvanje životne sredine koji motivišu građane da se angažuju kada su u pitanju održive prakse, gaje ekološka svijest i odgovornost, kako su učesnici Građanskog udruženja Nešto Više naveli u globalnoj razmjeni ideja. Monitoring globalnih inovacija u umjetničkom aktivizmu može pružiti inspiraciju za nove ideje i pristupe koji se mogu primijeniti na lokalnom nivou. The Plastic We Live With: projekat sproveden u Londonu gdje su umjetnici koristili reciklirane materijale da naprave velike skulpture koje prikazuju štetu koju jednokratni plastični proizvodi mogu nanijeti prirodi.

Vraćanje ljepote našem okruženju, jedna po jedna vreća smeća.”

“ **Ova inicijativa se fokusira na čišćenje plaža i pravljenje instalacija od sakupljenog otpada.** ”

Bosna i Hercegovina

Ovaj projekat je bio vrlo efektivan u podizanju svijesti o problemu plastike i motivisanju ljudi da promijene potrošačke navike. Washed Ashore Project: Ova inicijativa se fokusira na čišćenje plaža i pravljenje instalacija od sakupljenog otpada. Cilj je da se podigne svijest o uticaju plastike na morski život i obalne ekosisteme. Projekat je putovao kroz razne zajednice duž obala SAD i inspirisao mnoge napore čišćenja lokalnih mjesta. The Climate Ribbon: nastala je kao umjetnička instalacija na maršu za podizanje svijesti o klimatskim promjenama u Nju Jorku, gdje su ljudi pisali svoja mišljenja i osjećanja o njima na papirnim mašinama koje su zatim izložene. Ovo interaktivno umjetničko djelo je inspirisalo ljude da razmisle o uticaju klimatskih promjena na njihove živote i da u skladu sa time preduzmu akciju. Artistic Action: jedna vrsta značajne akcije bi mogla da bude organizovanje izložbe poput „Lica sa ulica Mostara“, koje bi kroz umjetničko predstavljanje života na ulicama Mostara mogla da uključi elemente podizanja svijesti o zagađenju. Takva izložba bi mogla da koristi fotografije, instalacije i interaktivne elemente u cilju edukovanja i motivisanja posjetilaca da preduzmu akciju.

Partnerstvo

jovesolides
ΕΣΥΡΤ

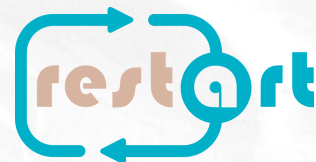

Agencija Lokalne
Demokratije Mostar

Odricanje od odgovornosti

Finansirano od strane Evropske unije. Izraženi pogledi i mišljenja pripadaju isključivo autoru/ima i ne odražavaju nužno poglede i mišljenja Evropske unije ili Evropske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Niti Evropska unija niti EACEA se ne mogu smatrati odgovornim za njih.

Co-funded by
the European Union

